

<http://www.diva-portal.org>

Postprint

This is the accepted version of a chapter published in *Folkbildning & Forskning: Årsbok 2021*.

Citation for the original published chapter:

Weinryb, N. (2021)

Bokcirkelar på sociala medier: en analys av deltagande, innehåll och kontinuitet

In: Kenneth Abrahamsson; Lisbeth Eriksson; Martin Lundberg; Mats Myrstener; Lena Svensson (ed.), *Folkbildning & Forskning: Årsbok 2021* Stockholm: Föreningen för folkbildningsforskning

N.B. When citing this work, cite the original published chapter.

Permanent link to this version:

<http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:sh:diva-45925>

Bokcirklar på sociala medier: en analys av deltagande, innehåll och kontinuitet

Nätbaserade bokcirklar som sociala gemenskaper – en introduktion

Detta är inte någon gedigen forskningsstudie i traditionell bemärkelse, utan bygger på mina tio års erfarenhet som användare av *Facebook* för bokcirklande. Jag har också fått ta del av värdefulla iakttagelser från två stora litteraturfokuserade grupper på *Facebook*. Den ena gruppen är *Litteraturgäris*ⁱ, som i skrivande stund har 12 135 medlemmar, och den andra är *Kollektivet – en bokcirkel*ⁱⁱ med 2768 medlemmar. I båda dessa grupper har jag utfört en minienkät för att förstå mer om bokcirklande på *Facebook*. Jag har dessutom fört samtal med min mor, som i egenskap av riskgrupp under pandemin tvingats flytta sina fysiska bokcirklar till sociala medier.

Parallellt med dessa empiriska iakttagelser så kommer jag som organisationsforskare väva in korta empirinära organisationsanalyser för att kontextualisera och fördjupa förståelsen av bokcirklar och sociala medier. Analyserna bygger framförallt på olika typologier som listar organisationselement, där just medlemskap, människor, syfte och varaktighet är viktiga beståndsdelar (Ahrne & Brunsson, 2011; Forssell & Ivarsson Westerberg, 2007; Scott & Davis, 2015). Dessa organisationselement kan anses relaterade till de analytiska begreppen deltagande, innehåll och kontinuitet, som jag använder mig av här. Jag bygger också på tidigare forskning som jag och mina kollegor gjort om organisering via sociala medier (Gustafsson & Weinryb, 2020; Turunen & Weinryb, 2020; Weinryb et al., 2019). Dessutom har jag gjort litteratursökningar för att hitta tidigare forskning om organiseringar av bokcirklar och sociala medier, men främst hittat texter med fokus på bibliotek, läsande och lärande, snarare än själva organiseringen (se till exempel Chen et al., 2011; Scharber, 2009; Vlieghe et al., 2016).

Genom det begränsade empiriska underlag som jag haft tillgång till för att skriva denna text, har jag identifierat tre olika former av bokcirklar som använder sig av sociala medier i sin organisering, och som jag kommer att diskutera här:

- 1) Bokcirklar som uppstår ur stora litteraturfokuserade grupper på sociala medier, främst *Facebook*. Dessa bokcirklar kännetecknas av att de primärt äger rum online, och oftast är av en tillfällig natur. Den läsare som deltar förpliktigar sig inte till kontinuitet, och bygger oftast inte heller ett bokcirklande sammanhang över tid. Här finns såväl föreningsbaserade och gräsrotsinitierade civilsamhällsdrivna grupper, som kommersiellt drivna grupper med fokus på marknadsföring av litteratur. I båda dessa sammanhang så används sociala medier för att skapa de tillfälliga bokcirkelarna, och den större litteraturfokuserade *Facebook*-gruppen blir ett slags meta-organisation (Ahrne & Brunsson, 2008) som koordinerar dessa tillfälliga, partiellt organiserade (Ahrne & Brunsson, 2011) bokcirkelinitiativ.
- 2) Bokcirklar som organiseras online med hjälp av exempelvis *Facebook*, men som också har regelbundna fysiska träffar. Här används inte sociala medier för att skapa bokcirkeln, men däremot blir det en bärande infrastruktur i dess organiserande och upprätthållande. Sociala medier tvingar organisatörerna att ge gruppen ett namn, en medlemslista och någon form av hierarki i och med att någon eller några av deltagarna får administratörsrättigheter och därmed avgör vem som släpps in i gruppen.

- 3) Bokcirklar som egentligen inte använt sig av sociala medier överhuvudtaget, utan koordinerats genom telefon eller gruppmejl, men som tvingats till en ny tillvaro på sociala medier i samband med pandemin. Här uppstår exempelvis *WhatsApp*-grupper eller mejltrådar som sedan hänvisar till *Zoom*-möten. Här skapas inte bokcirkeln på sociala medieplattformen. Istället blir sociala medier avgörande i själva bokcirklandet, som sker i muntlig snarare än skriftlig form, och möjliggörs på digital väg.

Som man kan avläsa av dessa tre former av bokcirklar på sociala medier (och det finns säkert fler), så är det inte en homogen massa, utan innehåller mycket variation. Denna variation kan analyseras utifrån en rad olika parametrar, och jag kommer här att fokusera på tre av dessa: 1) deltagande 2) innehåll 3) kontinuitet.

En central fråga gällande bokcirklar är vem som får vara med och cirkla. Till syvende och sist är det ju deltagarna som gör cirkeln, och medlemskriteriet, som inte bara gäller medlemmar i formell organisatorisk betydelse, är avgörande för bokcirkelns överlevnad. På sociala medier avgörs deltagandet av dem som bjuds in till bokcirkeln eller vars ansökan accepteras. I stora litteraturfokuserade grupper som kan hittas offentligt på *Facebook* så kan vem som helst ansöka om medlemskap, jag har själv gjort så kallade spontanansökningar till de två grupperna jag diskuterar här. Administratörerna för dessa stora grupper med tusentals medlemmar har därefter på något sätt granskat min ansökan och sedan godkänt den.

Stora litteraturfokuserade Facebookgrupper

I gruppernas beskrivningar kan man läsa om vad som krävs för att bli medlem.

I den ideellt drivna *Litteraturgäris* finns tydliga kriterier för vem som kan bli medlem: ”alla kvinnor och icke-binära som älskar att läsa”, men samtidigt så finns det en stor öppenhet kring vad som diskuteras: ”I den här gruppen ger vi boktips, diskuterar bokomslag, pratar om vad vi läser just nu, visar bild på vår bokhylla - allt som har med litteratur att göra! Ingen boksmak är för bred eller för smal”ⁱⁱⁱ.

Gruppen beskriver sig som en systergrupp till *Streetgäris*^{iv} där den senare syftar till att ”bryta barriärer och ge kraft till varandra genom inspiration, kunskapsutbyte och syskonskap”. Det trygga och samtidigt politiska rum som *Litteraturgäris* skapar på Facebook är således brett ifråga om det som kan diskuteras, men samtidigt specifikt och avgränsat ifråga om krav på att deltagarna ska diskutera litteraturen utifrån ”intersektionell feminism”^v. Det finns även länkar till information om intersektionalitet och postkolonial teori som eventuella medlemmar uppmanas ta del av innan hen ansöker om medlemskap. Tillskillnad från *Litteraturgäris* så är den kommersiellt drivna gruppen *Kollektivet – en bokcirkel*, betydligt mindre specifik i sina medlemskriterier. *Kollektivet* beskrivs som ”en plats för alla oss som gillar att läsa och lyssna på böcker som säger något om samhället och den tid vi lever i, just nu. Strukturer, samhällsnormer, jämlikhetsfrågor”^{vi}.

På sätt och vis anspelar denna beskrivning på *Litteraturgäris* politiska och samhällskritiska anslag, men utan specifika begränsningar eller kriterier för deltagande. Det ska dock sägas att båda dessa stora grupper är aktivt modererade av administratörer, som kan kommentera diskussionstrådar och även stänga av medlemmar. Det som är intressant i *Kollektivet* är att gruppen till skillnad från *Litteraturgäris* drivs av ett bokförlag, och har en professionell administratör som på *LinkedIn* beskriver sig som innehållsproducent samt kanalansvarig på den del av förlaget som driver Facebookgruppen.

Kollektivet drivs som en del av förlagets marknadsföringsstrategi, och även om kriterierna för deltagandet i gruppen är mer inkluderande än i *Litteraturgäris*, så är innehållet desto mer styrt. Gruppens administratörer styr bokcirklandet genom val av böcker, diskussionsfrågor och tidsram för digitala och interaktiva samtal kring böckerna. Genom att lotta ut dessa böcker gratis till deltagarna, ge rabatt på digitala boktjänster, samt genom att bjuda in författarna att marknadsföra sig i denna digitala kanal, så skapas incitament för deltagande i bokcirklandet. Sammanfattningsvis så kan man säga att i båda dessa stora Facebookgrupper så är deltagandet i stor utsträckning fritt, om man lever upp till de olika kriterier som administratörerna satt upp, vilka varierar i hur strikta och begränsande de är.

Gällande övergripande innehåll så styrs de olika Facebookgrupperna på olika sätt. Medan *Litteraturgäris* styr genom att sätta upp ramar för vem som får delta och utifrån vilka teoretiska perspektiv, ”intersektionell feminism”^{vii}, snarare än vilken litteratur som ska tas upp, så styr *Kollektivet* genom att begränsa vilket litterärt verk som ska diskuteras och när detta ska ske. ”Vi läser en utvald bok under ett par veckor - lagom lång tid (...) Vi avslutar med en gemensam diskussion i gruppen med en fråga om dagen under fem dagar”^{viii}.

Intressant nog så påpekar deltagarna i min minienkät dock att frivilligheten i deltagande är ett bärande element i båda grupperna. De uppluckrade kraven på kontinuitet innebär i båda grupperna en upplevd frihet kring när man kan delta i bokcirklandet, som underlättar upprätthållandet av boksamtal trots en stressig vardag. En annan fördel är de nya kontakter och intryck som dessa brett sammansatta grupper tillhandahåller. Samtidigt påpekas det att bristen på kontinuitet ibland gör att nyanserade och fördjupande samtal med andra läsare ibland är svåra att upprätthålla.

Små bokcirklar som använder sig av sociala medier

Jag ska nu diskutera och jämföra de två andra formerna av bokcirklar på sociala medier som jag beskrivit ovan, nämligen bokcirkeln som organiseras och upprätthålls, men inte skapas via sociala medier, och bokcirkeln som tvingats till sociala medier på grund av pandemin. I båda dessa bokcirkelformer är deltagandet inte beroende av sociala medier, utan avgörs genom andra sociala nätverk.

Bokcirkeln som organiseras men inte skapas via *Facebook* är ofta dold, och kan inte hittas om man inte känner till dess existens och bjuds in att vara medlem. Däremot kan det vara svårt för den som bjudits in, men inte vill delta på plattformen, att upprätthålla en aktiv medverkan i bokcirkeln. Detta eftersom all viktig information gällande bokval och mötestider förmedlas och i vissa fall även avhandlas digitalt.

Plattformen skapar även en kontinuitet, då den utgör bokcirkelns virtuella minne där tidigare böcker är listade och ihågkomna. För de medlemmar som inte har möjlighet att komma till en fysisk träff, som är det huvudsakliga forum där böckerna diskuteras och väljs, blir också *Facebook*-gruppen en plats där de kan delge sina tankar och iakttagelser.

Samtidigt avgörs själva innehållet i samtalen, där bokvalet är centralt, oftast på de fysiska träffarna, och här blir *Facebook* mer en kommunikationsplattform där dessa val meddelas. Medlemmar kan dock lägga upp förslag på böcker och på så sätt lobba för olika kommande läsning på den sociala medieplattformen. Denna grupp koordineras och organiseras således via *Facebook*, men dess innehåll avgörs framförallt utanför plattformen. Men genom att den utnyttjar plattformen som en digital infrastruktur för att organisera sina aktiviteter är den lik *Litteraturgäris* och *Kollektivet*. Detta då alla dessa grupper också är styrda av *Facebooks* egna

algoritmer som avgör hur grupperna dyker upp i medlemmarnas flöden, samt att det innehåll som skrivs på plattformen ägs av *Facebook*.

Tillskillnad från dessa tre *Facebook*-organiserade bokcirklar, så är bokcirkeln som tvingats till sociala medier på grund av pandemin i ännu högre grad oberoende av digitala plattformar för sin tillblivelse. De grupper jag diskuterar här har framförallt seniora deltagare, som fram till pandemin träffats fysiskt och i mycket liten uträkning använt sociala medier i sitt bokcirklande.

Dock har pandemin tvingat fram nya former av socialt distanserad interaktion, där riskgrupper tvingas lära sig nya tekniska verktyg för att upprätthålla sitt umgänge. I dessa grupper avgörs bokvalet genom muntliga samtal, som nu förlagts till sociala medier. Deltagande blir därmed beroende av medlemmarnas förmåga att använda de utvalda plattformarna, i nuläget ofta *Zoom*. Samtidigt är kontinuiteten också beroende av förmåga och tillgång till flera olika plattformar, där till exempel en möteslänk som skickats på *WhatsApp* och tagits emot i en mobiltelefon ska kunna öppnas i *Zoom*, som är installerat på en dator. Dessa tekniska utmaningar kan utgöra hinder för deltagande i bokcirklande, men samtidigt utgör tekniken också en viktig källa till smittsäker social interaktion, vilket blir särskilt viktigt för seniora och andra riskgrupper under pandemin.

Vad kan vi då lära oss om organiseringen av skönlitterära bokcirklar på sociala medier?

Jag tänker att det finns tre huvudsakliga lärdomar kopplade till de tre organisationsbegreppen deltagande, innehåll och kontinuitet. Först och främst så vill jag betona att det som jag beskrivit här visar på bredden av skönlitterära bokcirklar som kan rymmas på sociala medier, och det finns säkerligen fler former och uttryck. Gällande deltagande så visar mina korta empiriska analyser att olika former av bokcirklar på sociala medier begränsar och möjliggör deltagande på olika sätt: från att definiera vem som får vara med, till att öppet ta emot ansökningar om medlemskap, eller att på mer traditionellt vis rekrytera medlemmar genom andra icke digitala sociala nätverk, där tekniken i sig kan bli ett hinder och/eller möjlighet för deltagande i bokcirklandet.

När det kommer till innehållet i bokcirklandet så avgörs detta också på olika sätt. Begränsningar som kan sättas upp i de stora grupperna kan exempelvis kopplas till teoretiska perspektiv, val av bok, tidsperiod och diskussionsfrågor för bokcirklandet. I de mindre grupperna avgörs innehållet på mer traditionellt sätt, genom muntliga sociala interaktioner mellan gruppens medlemmar, antingen i fysiska träffar eller på *Zoom*. Dock kan en plattform som *Facebook* användas för att lobba för bokval inför kommande träffar, även om själva träffen sker fysiskt.

Kontinuiteten är det som jag ser som den mest paradoxala frågan gällande organiseringen av bokcirklar på sociala medier. Å ena sidan så möjliggör ju sociala medier kontinuitet just genom att man kan delta från så många olika platser och i olika livssituationer. Det finns en flexibilitet i deltagandet som i sig också kan skapa kontinuitet då det frigör deltagarna från olika fysiska hinder som kan förhindra deltagandet.

Å andra sidan är det just kontinuiteten som kan bli lidande, framförallt i de större grupperna, då en stora behållning med bokcirklande (som jag ser det) riskerar att gå förlorad: att bygga upp en gemensam litteraturbank över tid som speglar och berikar läsarna i litteratsamtalen. Detta är en mindre risk i de små grupperna som träffas och samtalar kontinuerligt, antingen fysiskt eller på *Zoom*. Samtidigt är organiseringen av bokcirklar på sociala medier också mer

komplex än vad jag har haft utrymme att diskutera här. Exempelvis har jag sett glimtar av nya små bokcirklar som bildas just genom att läsare hittar varandra i stora *Facebook*-baserade litteraturgrupper med tusentals deltagare. I dessa sammanhang kan både kontinuitet upprätthållas, och berikande möten med nya bekantskaper möjliggöras, vilket torde vara det bästa av två världar för bokcirklandets entusiaster.

Referenser

- Ahrne, G., & Brunsson, N. (2008). *Meta-organizations*. Edward Elgar Publishing.
- Ahrne, G., & Brunsson, N. (2011). Organization outside organizations: The significance of partial organization. *Organization*, 18, 83–104.
- Chen, D. Y., Maxwell, W., Chu, S. K., Li, W., & Tang, L. L. (2011). Interaction between libraries and library users on Facebook. CITE Research Symposium, CITERS 2011,
- Forssell, A., & Ivarsson Westerberg, A. (2007). *Organisation från grunden*. Liber.
- Gustafsson, N., & Weinryb, N. (2020). The populist allure of social media activism: Individualized charismatic authority. *Organization*, 27(3), 431-440.
- Scharber, C. (2009). Online book clubs: Bridges between old and new literacies practices. *Journal of adolescent & adult literacy*, 52(5), 433-437.
- Scott, W. R., & Davis, G. F. (2015). *Organizations and organizing: Rational, natural and open systems perspectives*. Routledge.
- Turunen, J., & Weinryb, N. (2020). Organizing service delivery on social media platforms? Loosely organized networks, co-optation, and the welfare state. *Public Management Review*, 22(6), 857-876.
- Vlieghe, J., Muls, J., & Rutten, K. (2016). Everybody reads: Reader engagement with literature in social media environments. *Poetics*, 54, 25-37.
- Weinryb, N., Gullberg, C., & Turunen, J. (2019). Collective Action through Social Media: Possibilities and Challenges of Partial Organizing. In G. Ahrne & N. Brunsson (Eds.), *Organization outside Organizations: The Abundance of Partial Organization in Social Life* (pp. 334-356). Cambridge University Press.

ⁱ <https://www.facebook.com/groups/216155768831089>

ⁱⁱ <https://www.facebook.com/search/top?q=kollektivet%20-%20en%20bokcirkel>

ⁱⁱⁱ <https://www.facebook.com/groups/216155768831089>

^{iv} <https://www.facebook.com/StreetGaris>

^v <https://www.facebook.com/groups/216155768831089>

^{vi} <https://www.facebook.com/search/top?q=kollektivet%20-%20en%20bokcirkel>

^{vii} <https://www.facebook.com/groups/216155768831089>

^{viii} <https://www.facebook.com/search/top?q=kollektivet%20-%20en%20bokcirkel>